

فرهنگ و تمدن ساسانی

○ جان احمد بوستانی

کتابخانه
های

○ فرهنگ و تمدن ساسانی

○ تألیف: دکتر سیدحسین موسوی

○ ناشر: آرمانگرا، ۱۳۸۲، ۲۹۱ ص، ۲۸۰۰ تومان

کتاب ماه تاریخ و جغرافیا
دی و بهمن ماه ۱۳۸۲

۲۱۲

کتاب فرهنگ و تمدن ساسانی، تألیف دکتر سیدحسین موسوی (عضو هیأت علمی دانشگاه شیراز) در سال ۱۳۸۲ به چاپ رسیده است.

در پیشگفتار، مؤلف درباره دلایل ضعف و انحطاط سلسله اشکانی و عملکرد اردشیر بابکان در قدرت گیری دولت ساسانیان به بحث پرداخته است. مطالب کتاب در نه فصل به شرح ذیل ترتیب یافته است:

- ۱- فهرست پادشاهان ساسانی و اتفاقات مهم دوره سلطنت آنها با تلخیص
 - ۲- اوضاع اجتماعی و طبقات دوره ساسانیان
 - ۳- علوم در دوره ساسانیان
 - ۴- خانواده در دوره ساسانیان
 - ۵- هنر در دوره ساسانیان
 - ۶- اقتصاد در دوره ساسانیان
 - ۷- مذاهب دوره ساسانیان
 - ۸- وضع دربار و حکومت در زمان ساسانیان
 - ۹- روابط ایران و چین در زمان ساسانیان
- نویسنده در فصل اول به گونه‌ای مختصر و اجمالی فهرست پادشاهان ساسانی و اتفاقات مهم دوران سلطنت آنها را ذکر نموده است.

در فصل دوم، نویسنده اوضاع اجتماعی و طبقات دوره ساسانی را مورد بحث قرار می‌دهد. وی طبقات این دوره را از دو دیدگاه بررسی می‌کند: دیدگاه اول به استناد متونی مانند اوستا و دیدگاه دوم بررسی طبقات اجتماعی به استناد کتیبه حاجی آباد فارس است.

در دنباله این فصل نویسنده تشکیلات مرکزی و وظایف آنها از جمله سازمان مالی و تشکیلات ایالتی مانند دیوان برید (چاپار - پست) را به اختصار بیان کرده است.

فصل سوم تحت عنوان علوم در دوره ساسانی، شامل نکات مهمی از انواع علوم دوره ساسانی مانند تعلیم و تربیت، ادبیات، زبان، خط، مراکز علمی دوره ساسانی (مدرسه جندی شاپور و الرها)، پزشکی و شیوه درمان، دادگستری و قضاوت و انواع کیفرها و جرایم است. نویسنده در این فصل نکات بسیار مهمی را جمع‌آوری کرده که از آن بین مباحث پزشکی و درمان و قضات و دادگستری

از مهمترین مطالب این فصل را تشکیل می‌دهد.

فصل چهارم با عنوان خانواده در دوره ساسانیان، بیانگر چگونگی ازدواج در جامعه ساسانی، مسأله ازدواج با محارم، عدم شخصیت حقوقی زن، اختیارات پدر، و رسوم و شیوه و مقررات ازدواج است. نکته قابل تأمل در این فصل آن است که نویسنده با ذکر دلایلی موثق، مسأله ازدواج با محارم را در این دوره رد کرده است.

در فصل پنجم، نویسنده به بررسی هنر در دوره ساسانیان پرداخته و موضوعات مربوط به هنر بافندگی، ابنیه سنگی، معماری، شهرسازی، نقوش هنری، معابد، کتیبه‌ها و هنرهای تجملی را مورد بررسی قرار داده است.

فصل ششم تحت عنوان «اقتصاد در دوره ساسانیان» است. از دیدگاه نویسنده اساس اقتصاد کشور در عهد ساسانی کشاورزی و دامداری بوده است و اکثریت ساکنان ایران را کشاورزان تشکیل می‌داده‌اند. وی همچنین به نقش برتر کشاورزی در اقتصاد ایران دوره ساسانی تأکید دارد و در ادامه به موضوع فنون آبیاری و شیوه‌های آن و دامداری می‌پردازد.

نویسنده در دنباله این فصل به جایگاه و نقش طبقه دهقان اشاره می‌کند، زیرا طبقه دهقان در طول دوره بعد از اسلام تا زمان حمله مغول نقش بسیار مهمی در مسائل فرهنگی، سیاسی و اجتماعی و اقتصادی ایران ایفا نمود.

نویسنده در فصل هفتم به بحث در مورد مذاهب دوره ساسانی پرداخته است. وی در آغاز با بیان اجمالی از زندگانی زرتشت، به نقش او در تحول جامعه ایرانی دوره ساسانی اشاره می‌کند که بر این اساس یک دگرگونی کامل در مذاهب آریایی‌ها ایجاد گردید و این آیین منجر به یک وحدت سیاسی و مذهبی در جامعه ساسانی شد.

نکته قابل توجه در این بحث، خدا در تعالیم زرتشت است که از سه دیدگاه، تعدد خدایان، ثنویت و یگانه‌پرستی مورد بحث و بررسی قرار گرفته است.

نویسنده پس از مذهب زردشت به شرح حال مانی و آئین او و نفوذ و گسترش آئین مانی و روابط او با پادشاهان ساسانی (شاپور و بهرام) و بیان عقاید و آثار وی می‌پردازد. مؤلف بر نقش ضعیف مانی در تحولات اجتماعی دوره ساسانی تأکید دارد، زیرا برخلاف آئین زرتشت، آئین مانی سازنده و پویا

معرفی کتاب ایران باستان

○ خسرو خواجه نوری

ایران باستان
نادر میرسعیدی

ایران چه می‌باشد؟ ۳۵/۲

- ایران باستان
- تألیف: نادر میرسعیدی
- ویراستار: کاظم سادات اشکوری
- ناشر: دفتر پژوهش‌های فرهنگی، ۱۳۸۲، ۱۲۰ ص

به تازگی کتاب ایران باستان، جزء مجموعه «از ایران چه می‌دانم؟»، نوشته دکتر نادر میرسعیدی به بازار کتاب عرضه شده است. این کتاب با استفاده از منابع تحقیقی دست اول تألیف گردیده و مطالب بسیار نو و ارزنده‌ای در آن به چشم می‌خورد. همچنین در انتهای هر مبحث کتاب، مرجع دقیق آن ذکر شده است. کتاب از شش فصل به شرح زیر تشکیل گردیده است:

- فصل یکم: از آغاز تا عصر مادها
- فصل دوم: مادها
- فصل سوم: هخامنشیان
- فصل چهارم: مقدونیان و سلوکیان
- فصل پنجم: اشکانیان
- فصل ششم: ساسانیان

در فصل یکم، ابتدا به ادوار پیش از تاریخ ایران اشاره شده است، به این ترتیب که این ادوار، به دوران پارینه سنگی پیشین (از ابتدای زندگی انسان در ایران تا ۸۵۰۰۰ سال پیش)، پارینه سنگی میانه (۸۵۰۰۰ - ۳۵۰۰۰ سال پیش)، پارینه سنگی پسین (۳۵۰۰۰ - ۱۴۰۰۰ سال پیش)، میانه سنگی (۱۴۰۰۰ - ۸۰۰۰ سال پیش)، نوسنگی (۶۰۰۰ - ۳۵۰۰ ق. م) و ادوار فلزات: مس، مفرغ، آهن (۳۵۰۰ - ۵۰۰ ق. م) تقسیم شده و در هر دوران، محل‌های زندگی انسان اولیه در ایران و تاریخ اسکان او در این محل‌ها ذکر شده است؛

نبوده و خطامشی صحیحی برای مبارزه با ستمگران و اشرافیت ارائه نداده است.

در ادامه این فصل به نهضت مزدک و روابط او با پادشاهان ساسانی (قباد و خسروانوشیروان) اشاره می‌شود که مهم‌تر از همه نظرات نویسندگان و مورخان راجع به چگونگی پیروی قباد از مزدک است.

در ادامه مؤلف به رابطه مزدک و انوشیروان، مخالفت انوشیروان با مزدک، علل شکست نهضت مزدک و نتایج آن می‌پردازد. در پایان این فصل نیز بحث را با موضع پادشاهان ساسانی در برابر مسیحیت و نقش مسیحیت در روابط ایران و روم، آئین بودا و بودائیسیم و نفوذ و نقش آئین زردشت در فرهنگ ایرانی پایان می‌دهد.

در فصل هشتم، نویسنده از وضع دربار و حکومت در دوره ساسانی و تشریفات ساسانیان در امور مختلف بحث می‌کند، به علاوه نویسنده از تشریفات سلطنتی از جمله قصر سلطنتی، تاج، لباس شاهی، تخت شاهی، جشن‌ها و مراسم ساسانیان به ویژه اعیاد نوروز و مهرگان و مراسم تاج‌گذاری و تعیین جانشین سخن می‌گوید.

نویسنده در دنباله این فصل به تشریفات و چگونگی اعزام و پذیرش سفرا و مناصبی چون دژخیم، دژبان، روزبان و وظایف آنان اشاره می‌کند و در پایان این فصل نتیجه می‌گیرد که علاوه بر عوامل مختلفی که در سقوط دولت ساسانیان نقش داشته، تجملات، زیاده‌روی و اسراف و فساد درباری از مهمترین عوامل سقوط ساسانیان بوده است.

در فصل نهم، نویسنده به بررسی روابط ایران و ساسانی و چین در چهار بخش سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، مذهبی می‌پردازد. در بخش سیاسی از تلاش و اقدام اردشیر برای جمع‌آوری اوستا و فرستادن هیأت ایرانی به چین، که ورود آنها در تاریخ وئی شو تأیید شده، سخن به میان می‌آورد. همچنین به روابط انوشیروان با فغفور چین و استمداد بعضی از پادشاهان ساسانی از چینی‌ها در برابر اعراب و هیاطله اشاره می‌کند.

بخش دوم این فصل به روابط اقتصادی ساسانیان و چین اختصاص دارد. همچنین نویسنده به استناد سکه‌های دوره ساسانی در تورفان، ارتباط اجتماعی ساسانیان و چین را تأیید می‌کند. سپس به نقش عوامل اقتصادی در مبارزات روم و ساسانیان می‌پردازد و به گونه‌ای آشکار به نقش راه ابریشم در تجارت ایران و روم و چین تأکید دارد.

نویسنده در بخش سوم به بررسی روابط فرهنگی و هنری ساسانیان و چین می‌پردازد. چگونگی ورود هنر و فرهنگ ایرانی به چین، تأثیرپذیری هنر چین از هنر ساسانیان و کتب و یادداشت‌ها و نوشته‌های چینی درباره ساسانیان از موضوعات این بخش است.

بخش چهارم این فصل به تأثیر و نفوذ آئین زرتشت و مانی در چین اختصاص دارد. در این بخش از ورود آئین زرتشت و مانی به چین و گرویدن امپراتوران چین به این آئین‌ها سخن رفته است.